

Dagens Kuba i svår kris

Februari 2026

Kuba befinner sig i en djup kris. Den är i vissa avseenden värre än den kris som man råkade in i efter östblockets sammanbrott 1991, då man på kort tid förlorade sina viktigaste handelspartners som tillhandahållit olja och många andra livsviktiga varor. Den svåra tid som då följde brukar kubanerna kalla ”specialperioden”. Till slut kunde man dock krångla sig ur krisen, mycket tack vare att flera vänsterregeringar kom till makten i Sydamerika och i synnerhet sedan Hugo Chávez 1999 segrat i presidentvalet i Venezuela, som ledde till en viktig allians mellan de två länderna. Man kunde även knyta viktiga kontakter med Kina. Dessutom minskade trycket från USA, vilket kulminerade 2014 när Obama upprättade diplomatiska förbindelser med Kuba. Därmed fick även turismen ett stort uppsving.

Den kubanska ekonomin är idag i mycket dåligt skick och internationellt är Kuba mer isolerat än någonsin, där USA:s militära attack på Venezuela blev sista spiken i kistan. Och Trump är betydligt aggressivare när det gäller Latinamerika än tidigare amerikanska administrationer, vilket manifesteras av den i höstas antagna nya ”nationella säkerhetsstrategin”,¹ som slår fast att USA ska kraftigt stärka greppet om ”västra halvklotet”, vilket bl a betyder att man är ute efter att bli av med alla regimer som inte faller Trump på läppen. Och bland hans hatobjekt intar Kuba en hedersplats..

De tre artiklarna som återges nedan belyser Kubas läge utifrån olika vinklingar. Den första handlar främst om USA:s försök att dra åt snaran kring Kuba, medan de två andra handlar om den svåra ekonomiska, politiska och sociala situation som Kuba befinner sig i.

Se även lästipsen efter artikeln.

Martin Fahlgren

Innehåll

Kuba i nervös väntan på Donald Trumps nästa steg	1
Kuba i gungning under hoten från Trump. En fjärdedel av invånarna har lämnat ön på 5 år....	4
En cykeltur på Kuba – under vakande ögon	9

¹ Se [Trump's nya Nationella säkerhetsstrategi - USA-imperialismens plan på en multipolär värld](#) av Michael Pröbsting: och lästipsen allra sist.

Kuba i nervös väntan på Donald Trumps nästa steg

Antonio Kapcia, *Jacobin magazine*, 7 februari 2026. Översättning Göran Källqvist.

[Kuba har levt i skuggan av amerikanska hot och utpressning ända sedan revolutionen 1959. Men Donald Trumps naket imperialistiska maktkamp i Nord- och Sydamerika utgör en av de mest allvarliga faror som dess folk har stått inför under hela denna period. *Jacobins* kommentar.]

I efterdyningarna till Trump-administrationens förbluffande (och olagliga) avlägsnande av den venezuelanska presidenten Nicolás Maduro, riktades den globala uppmärksamheten på Donald Trumps efterföljande hot att, oavsett NATO:s reaktion och vad det innebär för dess framtid, ta kontroll över Grönland, och hans narkotikarelaterade stridslystnad mot Colombia.

Men Kuba är det land som mest uppenbart hotas av det som Trump högfärdigt kallade ”Donroe-doktrinen” och ”Trump-tillägget”, och stolt påminner om de amerikanska deklarationerna 1823 (av James Monroe) och 1904 (av Teddy Roosevelt), som fram till 1930-talet utgjorde ramen för USA:s politik gentemot den latinamerikanska ”bakgården”.

Ända sedan Thomas Jeffersons tid har Kuba haft en stor plats i USA:s inställning till (och handlingar i) Karibien och Centralamerika. Men händelsen med Maduro gav en ny dimension till USA:s politik i regionen: det var det första öppna militära angreppet mot det sydamerikanska fastlandet, och vittnar om att det nu inte finns några gränser för USA:s aktivitet i Syd- och Nordamerika. Det ser ut som om de bestämt har placerat Kuba i skottlinjen för en framtida amerikansk invasion. Eller har de det?

I stridsberedskap

Med tanke på Trumps oförutsägbara handlingar verkar alla ovanstående sanningar på ett plan vara självklara. Han följde upp sina hot om Grönland med att föreslå att det skulle vara bra för Kubas president, Miguel Díaz-Canel, att förändra sin politik om han ville undvika Maduros öde.

Dessutom ska vi komma ihåg att USA:s utrikesminister Marco Rubio, som är en andra generationens kubansk-amerikan, har sedan länge förespråkade mer aggressiva sanktioner mot Kuba – som fortfarande i allra högsta grad är på plats och vilka under de senaste decennierna upprepade gånger har skärpts – och till och med ett mer ingripande förhållningssätt för att slutgiltigt göra slut på det kubanska politiska systemet. Man kan i själva verket se hans inflytande på Trumps senaste presidentorder den 29 januari. Mer om det senare.

Samtidigt har kubaner på ön dragit sina egna slutsatser, med ökande farhågor om vad Trump kan göra. Kubas väpnade styrkor har stått i beredskap hela tiden sedan 1960, och är nu i stridsberedskap, och påskyndar och utvidgar sina årliga militärövningar, kallade ”Hela folkets krig”, för tjänstgörande personal och reservister.

Men det är värt att komma ihåg att Pentagons planer och scenarier avseende militära aktioner mot Kuba upprepade gånger har dragit slutsatsen att kostnaden i amerikanska förluster skulle bli politiskt oacceptabla, med tanke på vilken beredskap och utbildning de styrkor som står till den kubanska regeringens förfogande har. Det kan förklara varför det har kommit relativt få uttalanden från Trump eller Rubio om Kuba. På det hela taget gör specialister därför bedömningen att en invasion fortfarande är osannolik.

Dra åt snaran

Mycket mer sannolikt är det ytterst verkliga hotet om ytterligare åtgärder för att skärpa embargot och dra åt snaran runt Kubas ekonomi. Under Trumps första presidentperiod genomfördes 240 sådana åtgärder, som ytterligare begränsade Kubas förmåga att locka investeringar, skaffa sig hårdvaluta eller importera välbehövlig olja och livsmedel.

Omfattningen på embargot, som till största delen fortfarande bara stadgas av USA och Israel, sträcker sig nu över hela planeten, eftersom de komplicerade nätverk som stöder icke amerikanska banker och försäkringsbolag ofta innefattar USA-baserade enheter som är underställda amerikanska lagar. Även om de flesta regeringar avvisar embargot juridiskt, så accepterar deras banker det i verkligheten.

De tar också vederbörlig hänsyn till USA:s ensidiga definition av Kuba som statlig stödjare av terrorism. Allt detta har givit en ny känsla av kris till den ”perfekta storm” som drabbade Kuba 2018-2020, då Trumps första presidentperiod, Covid19-pandemin, slutet på Raúl Castros presidentperiod och den kraftigt försenade sammanslagningen av Kubas dubbla valutor sammanföll.

Sedan dess har USA:s intervention i Venezuela inbegripit hot att stoppa både Venezuelas och Mexikos oljeleveranser till Kuba. 29 januari skrev Trump under en presidentorder om att, som en nödåtgärd för att skydda USA:s säkerhet, blockera alla oljetankfartyg som är på väg till Kuba. Allt som allt kommer dessa hot sannolikt att förvärra Kubas redan svåra brist på bränsle för transporter och energi, en brist som har lett till att kubanerna har drabbats av åratals av dagliga, demoraliserande strömavbrott som nu lett till att folk är upprörda, särskilt på landsbygden och i inlandet.

Men antagandena om vilken betydelsen den venezuelanska oljan har kanske skjuter något över målet. Venezuelas export till Kuba (som sedan länge gjorts i utbyte mot kubanska leveranser av medicinsk och annan yrkesutbildad personal) har stadigt minskat i och ned att USA:s sanktioner mot Venezuela påverkade investeringarna i oljeinfrastruktur för att underhålla och modernisera produktionen.

Med tanke på denna nedgång har Kuba på senare tid köpt mer av sin olja från Brasilien, Mexiko, Colombia och Spanien, och även köpt energi från Turkiet i form av pråmbaserade generatorer. Dessa åtgärder är förstas aldrig tillräckliga, men utgör upp till 50% av Kubas behov. I det sammanhanget är Trumps antydningar om Mexikos oljelivlina till Kuba och presidentorderns hot mycket mer olycksbådande för Kuba och kubanerna.

Patriotism

Utöver Rubios hot att slutgiltigt krossa Kubas ekonomi, var en viktig sida av krisen att alla 32 kubanska militärer som skyddade Maduro när de amerikanska styrkorna invaderade presidentpalatset blev dödade. Även om försvararna hade svurit att inte kapitulera, tyder det faktum att alla 32 dödades på att de i själva verket avrättades av angriparna.

Dessa nyheter fick en mycket speciell men kanske förutsägbar effekt inne i Kuba. I decennier har kubanerna haft en till största delen positiv syn på sitt lands utrikespolitiska strategi med en aktiv ”internationalism” över hela världen, med omfattande sändningar av medicinska, vetenskapliga, utbildnings-, jordbruks- och andra frivilligarbetare till andra länder i det globala syd. Det gäller trots den förlust av liv som det ibland ledde till, i synnerhet under Angolas befrielsekrig mot de syd-afrikanska, USA-stödda invasionerna mellan 1975 och 1989.

Det är ingen överdrift att säga att de flesta kubaner fortfarande ser denna strategi som en källa till nationell stolthet, särskilt svaren på Covid19- och andra epidemier, och på naturkatastrofer. Många observatörer i Kuba vid tidpunkten för kidnappningen av Maduro såg tydliga bevis på att de flesta kubaner, även de som är kritiska mot regeringen och/eller systemet, reagerade med fasa och ilska mot skjutningarna.

Stora folkmassor gick i led förbi kistorna, som låg på *lit de parade* efter att försvararnas kvarlevor hade återlämnats till Kuba, och följande dag var det massiva demonstrationer i Havanna och i alla Kubas 169 kommuner. Deltagandet verkade bekräfta vad observatörer såg på andra ställen, nämligen kubanernas (kanske retoriska) beslutsamhet att gå mot Trumps kampanj att utsätta deras land för samma öde, inklusive att omforma Kubas politiska system med våld eller hot.

Med andra ord verkar dödsfallen kraftigt ha underblåst kubanernas välkända och djupgående benägenhet till nationalism. Under åren har amerikanska presidenters aktioner för att utsätta Kubas

befolkning för ännu mer misär ofta underblåst just dessa flammor, och återspeglat den patriotism som sedan länge har kännetecknat Kubas politiska och ideologiska kultur, både före och efter 1959.

Speciellt efter 1990-talet, under den ”speciella periodens” djupa kris och de åtstramningar som följde på Sovjetunionens sammanbrott, blev patriotism en av nycklarna till systemets anmärkningsvärda överlevnad. Den senaste folkliga reaktionen på USA:s hårdhänta agerande bör därför inte komma som någon överraskning, och kanske antyda att det finns större stöd för (eller tolerans mot) systemet än många hade antagit.

Delvisa perspektiv

Rapporter i sociala media om offentliga protester i Kuba har uppmuntrat uppfattningar om ett folkligt missnöje. Även om dessa rapporter ofta har varit riktiga, har det också funnits många fall av överdrifter, och vi bör kanske behandla dem med försiktighet.

För det första är inte Havanna som resten av Kuba. Även om det finns större tecken på öppet olik-tänkande och relativt välstånd i huvudstaden, så hyser den också ett skikt av fattiga som inte har tillgång till hårdvaluta och lider mer än andra av ökade priser. Medan resten av Kuba på samma gång i allmänhet lider av brist på varor och energi, så är tecknen på stöd till systemet fler utanför huvudstaden.

Visserligen har kubaner för det andra sedan länge varit villiga och duktiga på att klaga högljutt på brist, köer och strömavbrott, och deras senaste upprördhet och ilska är verklig, med de flesta verkar fortfarande vara beredda att tolerera bristerna (om än resignerat). Det verkar också fortfarande finnas tillräckligt många kubaner som är beslutsamma att skydda de framsteg som systemet har givit dem, i synnerhet inför den ”gamla fiendens” ständiga fientlighet.

Alla kubaner vet att USA under årtionden har givit skydd och materiella möjligheter åt deras släktingar – en möjlighet som nu visar sig i att Kuba har ett betydande beroende av penningförsändelser från emigranter. Samtidigt fortsätter många instinktivt känna att samma lands politiker alltid försöker kontrollera Kubas öde med hjälp av våld och ekonomisk strypning.

Mellan två kriser

1994 förklarade jag med hjälp av noggrant uppmätta siffror Kubas postsovjetiska kris och att landet troligen skulle överleva. Vid den tiden hävdade jag att 20-30% av befolkningen aktivt stödde systemet, och att ungefär samma andel bestämt var mot det (en bedömning som vid den tiden bekräftades av en ledande olik-tänkande). Det gav 40-60% i en ”blandad mitt”, som var kritiska men passivt accepterade eller tolererade systemet trots alla dess brister.

Sedan dess är det inte mycket som har fått mig att på något betydande sätt ändra denna bedömning. Nu bedömer jag att siffrorna mer är 20% för och 35% mot (men möjligen ibland upp mot 40%), och fortfarande kring 45-60% i den passiva mitten.

Men även om den nuvarande krisen kanske inte är lika djup materiellt som de första åren efter Sovjetunionen, då de flesta kubaner verkligen var rädd för att systemet skulle falla samman, så finns det två avgörande skillnader idag. Den första är att varken Fidel eller Raúl Castro finns på plats för att sätta tilltro, respekt eller ta hänsyn till. Medlemmarna i det ledarskap som tillsattes efter 2018 är lamslagna av sin brist på historisk legitimitet eller auktoritet, och till synes oförmögna att avvärja en allmänt upplevd våg av materiellt förfall.

I mycket klar mening är den verkliga krisen i Kuba nu snarare politisk än materiell. De förbluffande bevisen på en kraftigt ökad vägtrafik i Havanna tyder på att det åtminstone där finns en avsevärd ackumuleringsnivå, med mycket fler varor synligt tillgängliga än vad någonsin var fallet på 1990-talet. För de flesta kubaner är den främsta materiella utmaningen nu att dessa varor är relativt otillgängliga på grund av de ständigt stigande priserna.

Den andra skillnaden är också politisk: att ungdomar avlägsnar sig och att över en halv miljon unga kubaner har emigrerat bara på några år. Det fanns en del fördelar med massutvandringen på 1960-

talet, såsom att färdiga hus frigjordes åt många fattiga och att all organiserad opposition slussades iväg. Idag har unga kubaner å andra sidan ända sedan 1991 vuxit upp och bara upplevt ett ledsamt spartanskt Kuba, och de har större tillit till utifrån kommande sociala media än sina föräldrar och far- och morföräldrar.

Som ett resultat av det är det mindre troligt att de delar de äldres tro på systemet och mer sannolikt att de skyller på sin egen regering än på USA, till och med så mycket att de misstror de obestridliga bevisen på embargots effekter. Det verkar finnas ett verkligt problem med en möjlig generationsbetingad opolitisk alienation. Med det sagt antyder vittnesbörden om att ett stort antal yngre kubaner deltog i demonstrationerna nyligen mot morderna i Caracas att allt inte nödvändigtvis är så illa som det sägs, och att den inneboende nationalismens åder fortfarande går djupt, även bland unga.

Trump-faktorn

Sedan 2012 har emigranter haft laglig rätt att återvända till Kuba, och det är nu en mindre välkommande miljö för emigranter i USA (som fortfarande är den viktigaste destinationen) och i många andra utvecklade områden i världen. Följaktligen kan unga personer som nyligen har lämnat mycket väl återvända till ön, av tvång eller frivilligt, men ha med sig en annan hållning till det kubanska systemet och fortfarande vara missnöjda med det Kuba som de nyligen har lämnat.

Dessutom har den övertygande effekten av att leva i "Floridabubblan" ofta haft en benägenhet att omforma emigranternas inställning till (eller retoriska rättfärdigande av) att lämna sitt fosterland. Även om de var opolitiska innan de lämnade landet förefaller de snabbt suga åt sig den kubansk-amerikanska gruppens värderingar och bedömningar.

Dessa sidor av den nuvarande krisen är svåra att förutsäga, men den belägrade (och hårt kritiserade) kubanska ledningen vet att de existerar och att det är brådskande att ta itu med dem. Det finns en del tecken på att Kubas kulturellt ingrodda patriotism så småningom kan få en del av dessa personer att bli mindre systemfientliga än nu och mindre fientliga än tidigare vågor av migranter till USA.

Det beror i slutändan på hur de och deras familjer (på och utanför ön) upplever den amerikanska politiken, och på den kubanska regeringens förmåga att hitta alternativ till embargot. De kommande månaderna och åren kommer förvisso att bli utmanande och avgörande. Och den mest oförutsägbara delen av hela den kubanska ekvationen är givetvis vad Donald Trump plötsligt kan besluta sig för att göra.

Kuba i gungning under hoten från Trump. En fjärdedel av invånarna har lämnat ön på 5 år

Jean-Philippe Rémy, *Le Monde*, 30 januari 2026. Översättning: Björn Erik Rosin

Efter de stora protesterna 2021 har över två miljoner kubaner lämnat hemlandet. De som blivit kvar försöker klara sig så gott det går. Nu har de skyhöga livsmedelspriserna blivit ytterligare en källa till ojämlikhet mellan dem som ingenting har och dem med tillgång till valuta.

Alexandra kan inte skaka av sig en brännande fråga denna januarimorgon. Hon säljer småsaker (kex, bröd, tvål, läsk, karameller) på Calle San Rafael i centrala Havanna. Och nu undrar hon: vem var det som gjorde det? Från sin plats på trottoaren kan hon betrakta det krossade skyltfönstret på Model, en klädbutik men som också saluförde en del annat (lite livsmedel och lite rengöringsmedel) som för rätt länge sen kan ha stått för en viss elegans men nu bara har tråkiga och livlösa kläder att uppvisa, på milsvitt avstånd från den oförväget sexiga och färgstarka stil som breder ut sig på många andra håll.

På Calle San Rafael råder uppståndelse. Den statliga butiken var ju bara deprimerande. Vad var inbrottstjuvarna ute efter? Och det visar sig att de fick med sig några buteljer med olja. Det förklarar allt. Några dagar senare hittades de och arresterades. Antagligen kunde de identifieras genom en av de otaliga kameror som satts upp. De verkar ha haft otur: natten för inbrottet var det ovanligt nog inte strömavbrott.

Allt gör Alexandra bara ännu mer deprimerad. Hon skulle vilja gå ut, dricka öl, dansa. Men allt sådant är numera utom räckhåll, till och med kompisarna. ”Ingen är kvar, alla har gett sig av [utomlands]. Och folk bara fortsätter att sticka”, suckar hon.

Hon har inte tillräckligt med pengar till en öl, och ännu mindre för att betala ett pass, ett visum eller en flygbiljett. Alltså är hon kvar på Calle San Rafael. Överallt har lägenheter slumpats bort, ibland inklusive hela bohaget, till löjeväckande priser, några tusen dollar. Pengar som fått finansiera resan ut i landsflykten, ofta till olika länder i Latinamerika, utan hopp om att kunna återvända. Till och med poliser ingår bland de drygt två miljoner som lämnat Kuba på lite mer än fyra år. Vilket kan förklara ökningen av småtjuvar och inbrott.

Varken salt eller paracetamol

De som stannat kvar försöker klara sig så gott det går. Försäljare erbjuder knippen med lök, lite grönsaker, frukt ... Allt till höga priser. En äldre kvinna försöker bjuda ut en gulnad fjärrkontroll till en tv-apparat. Någon har fyra majscolvar till salu på ett fönsterbräde. En ung kvinna med två barn klängande öppnar dörren på glänt och bakom den, i familjens enda rum, tronar en gammal symaskin av märket Singer som hon tillverkat små grytlappar på med återanvänt tyg. Hon säljer dem för några brödbitar: en kvarts dollar för två. En man helt utom sig kommer förbi på Calle San Rafael, nu är han inne i den tredje butiken på jakt efter salt och ingenstans har han lyckats hitta något. Ingen verkar förvånad. Det går inte längre att hålla räkning på allt det råder brist på. Att exempelvis hitta alvedon är mer eller mindre omöjligt.

I denna misströstan finns en grym skiljelinje mellan de kubaner som har tillgång till valuta tack vare överföringar från släktingar utomlands och de som inte har det. De förra har tillgång till ett nätverk av *Mipymes* (små och medelstora företag) som i huvudsak består av små privata livsmedelsbutiker med basvaror. Priserna anges i peso till en växelkurs som nu är närmast identisk med den officiella och den icke officiella (410 peso för 1 dollar). Medellönen på Kuba ligger på 6 000 peso i månaden och pensionerna, som nyligen uppvärderats, överstiger ofta inte 3 000 peso. En äggkartong (på 30 ägg, den klassiska förpackningsmodellen på Kuba) går på 2 800 peso.

Pensionärerna har inte råd med något alls. Det innebär att de måste förlita sig på de subventionerade varor som säljs i *bodegas* (statliga livsmedelsbutiker med nödvändighetsvaror) och som bara kan köpas med ransoneringskortet, *la libreta*. Och hyllorna där gapar allt oftare tomma. De två senaste åren har antalet *Mipymes* ökat snabbt och erbjuder välfyllda hyllor tack vare ett dunkelt import-system. På *bodegas* finns det däremot nästan ingenting. Den månatliga ransonen av kyckling (djupfryst vilket gör den allt besvärligare att hantera på grund av strömavbrotten) är på 500 gram per person och månad. Och då får man ändå räkna med att vänta i dagar.

Köerna utanför *bodegas* har nästan försvunnit de senaste veckorna. Skälet är enkelt: det finns nästan ingenting att köpa där. I såväl huvudstaden som de mest avlägsna delarna av landsbygden är *Mipymes* numera praktiskt taget enda sättet att kunna handla. Förutsatt att man inte tillhör den del av befolkningen som avlönas i pesos, utan tillgång till dollar eller euro.

Hur överlever de som hamnat utanför och inte hunnit med på denna diskreta och omvälvande förändring? En del av dem kan ses gräva bland soporna eller försöka sälja några småsaker i smyg och hoppas undkomma de säkerhetsagenter som jagar dessa desperationens affärsmän och bötfälla dem.

Lämna landet då, lämna till varje pris, har blivit lösningen för många.

På en bar nära universitetet spritter en kvinna med hästsvans av upphetsning när hon berättar om sin plan: fara till Europa. Hon arbetar som servitör men vill inte tala för mycket om varför det inte går att överleva på det. Dessutom börjar hon ju komma upp i åren. Men nu har hon en plan. En bekant har vidarebefordrat ett anbud om låglönejobb i Slovakien på ”ett företag som sysslar med gods-hantering”. Nu hoppas hon att det ska ge henne ett visum. Sen får det bli som det blir.

Hon berättar om sina drömmar, sina förhoppningar. Hon viftar undan invändningarna och passar på att fråga utlänningarna: ”Hur tar man sig från Bratislava [hon är inte riktigt säker på vad staden heter] till Madrid?”. Med buss. Tre-fyra dagar. Och då får man byta buss några gånger också. Hon blir ännu mer exalterad, skakar sin hästsvans av glädje, ser strålande ut i sin gammaldags uniform.

Överleva från dag till dag

Hennes föreställning – tala med utlänningar, och dessutom på det här sättet – har inte undgått de andra servitörerna, inte minst hennes chef som tittar intensivt på henne. Men hon bara fortsätter, pratar och pratar. Och som nästan ingen vågar sig på i Havanna kommer hon in på det som hände i juli 2021 då Kuba hamnade i en protestvåg som fick regimen att vackla. Den 11 juli 2021 gick invånarna i trettio eller fyrtio städer runt om i landet ut på gatorna och meddelade högljutt att de fått nog.

Men i kväll har den här kvinnan lust att tala med okända och febrilt berättar hon om dessa så korta timmar då allt tycktes möjligt. ”Det var som ett uppror, från Pinar del Río till Santiago”, säger hon med glöd i blicken. Det varade bara en dag. Hon hade varit ute på gatan men, till skillnad från sin man, lyckats undkomma den brutala repression demonstrationerna möttes med ...

Men nu räcker det. De båda arbetskamraterna börjar tappa tålamodet och visa att de inte har lust att höra på längre. ”Här är ju alla rädda, men jag, jag ska ju snart ge mig av!” Hon hoppas på Madrid för hennes son, i tjugooårsåldern, bor där, papperslös, och försörjer sig på små svartjobb. Hon undrar hur mycket man tjänar på ett svartjobb i Europa. Mellan 10 och 20 euro i timmen? Hon spärrar upp ögonen. Så mycket! Hon skakar på hästsvansen igen men nu börjar kollegorna ropa mer bestämt på henne. Hon slinker i väg, återgår till arbetet och talar inte mer.

Några kvällar efteråt, högst upp i ett gammalt hus från 1940-talet, med storartad utsikt över staden, serverar Alicia tomater på middagen. Några lokala tomater till skyhögt pris, som allt som går att köpa på Kuba. Men om man är 20 år, samlar på sig högre studier, kommer från en bra familj och har arbete ... Även hon talar fort, som om en dammlucka öppnat sig. Hon berättar om familjen – samtliga läkare, mamman en uppbyren enhetschef som ändå har svårt att klara sig ekonomiskt, en syster på ”läkaruppdrag” i olika länder, om hur även de får försöka överleva från dag till dag. Men också om grälen generationer emellan.

Som i så många andra familjer som fått uppleva att alla värden börjar gå förlorade, från livsstil till de politiska idéer som bar upp det, har de som är yngre än 30 år tröttnat och står inte längre ut med retoriken om ”revolution”, medan de som är över 50 håller fast vid det förgångna och sin ideologi. Mellan dem verkar allt oklart. ”Förr fanns det inte mycket pengar men gott om service”, medger hon. ”Allt fanns på *la libreta*. Sen försvann allt. Och när varorna försvann fick vi inga pengar att kompensera det med och klara oss, nu har tillvaron blivit omöjlig, de ger dig en leksak till jul men det finns inte längre något kött.”

Alicia pekar uppgivet på det cigarettpaketet hon ständigt förser sig ur: ”Titta bara, det här är ett importerat märke och det är billigare än ett kubanskt.” Paketet kostar praktiskt taget lika mycket som vad hennes morfar, tidigare ledande inom fackföreningsrörelsen, har i pension. ”Det finns de som han och som idealiserat revolutionen. Sen har vi de som vill se en förändring, men är rädda för repressionen. Det leder ju ingen vart och då, i teorin i alla fall, är det enda som återstår att ge sig av”, säger hon.

Hon gör ändå allt hon kan för att bli kvar. Men känner det som att brytpunkten närmar sig. USA:s intervention i Caracas fick plötsligt nya tankar att poppa upp. ”Det USA gjorde i Venezuela är inget

jag gillar. Men ärligt talat: det är något dåligt mot något bra. I år måste något förändras, det här går inte längre. Om USA, eller vem som helst, invaderar oss, då må det bli så. Det kan inte fortsätta så här längre, i så fall blir jag galen.”

Några dagar efteråt, en sen eftermiddag på Malecón [den åtta kilometer långa strandavenyn i Havanna]. Fiskarna är fokuserade på sina spön. En kille sitter på räcket och dricker lugnt en öl av märket Chacal (ett i mängden av importerade märken med fantasifulle namn som invaderat marknaden). Han säger sig kallas för *El Chino* ("Kinesen") trots att han inte har något asiatiskt i sig. Det är vad man säger i Los Sitios, det kvarter han kommer ifrån i de södra utkanterna av Havanna. Ett folkligt kvarter, och hårt. Där ärver man ett öknamn. Och dessutom blir man hårdhudad. För att klara sig mot tjuvarna, och klara av livet. Han gillar oerhört mycket den kultur han har med sig, detta Kuba långt från alla turister som tar selfies i gamla amerikanare. Han talar om "det riktiga Kuba, inte alla de här lögnerna för utlänningarna". I den glödande kvällssolen fingrar han på sin ölburk och berättar om sitt arbete i en *Mipyme*. Tjugofyra timmar på raken i kassan, två dagars vila, och sedan tillbaka igen. Lön: 36 000 pesos i månaden (90 dollar). Tillräckligt för att kunna dricka två eller tre Chacal och se solen gå ner, sedan hem igen till sitt kvarter, sin *barrio*.

Utbrott av ilska

I närheten, på det smala räcket, fortsätter fiskandet. Fångsten låter man sprattla färdigt på asfalten och så direkt i med reven igen. Här fiskar man för att överleva, på jakt efter gratis proteiner, inte för att fördriva tiden. Tack vare sitt jobb slipper *El Chino* det bekymret. Men han är ändå inte på bra humör. Också han är oerhört bitter. "Så fort en liten butik växer lite kan man vara säker på att det kommer inspektörer på jakt efter minsta lilla för att sätta dit en. Säkerhet, hygien, allt duger. De är förstås bara ute efter pengar. Vi lever i en korrumpierad värld som talar om socialism. Vill du veta vad jag tycker om Kuba? Kuba är rena skiten på grund av alla dessa idioter! Det vackraste landet i världen har blivit skit. Var hittar du annars ett land där en läkare tjänar mindre än en snut eller en lokalvårdare?"

Julio trodde att det var färdigt med det omöjliga livet när han lämnade Kuba. Sedan skulle han plötsligt vara tillbaka i ett land i full nedgång. Nu cirkulerar han dagarna i ända på sin trehjuliga kinesiska skoter på jakt efter kunder. Batteriet håller på att ta slut och han kan bara hålla snigelfart. Man skulle kunna gå lika fort bredvid det fordon han får ägna sig åt efter att för några månader sedan ha tvingats tillbaka till Kuba. Slutet på en komplicerad historia som han berättar i all enkelhet. Hela Julios kropp är fylld med tatueringar. Händer, överallt, ansiktet också. Och med symboler som visar medlemskap i ett gäng.

Det var under exilen, när landets dörrar öppnades på vid gavel efter repressionen 2021, som han hamnade i en ny del av sitt liv. Migrationen förde honom först till Mexiko, "Av ren slapphet", skyndar han sig att säga, föll han för en rad frestelsers: alkohol, droger, en del våld. Allt gjorde att han hamnade i ett gäng. Plötsligt, på ren impuls, lyckades han ta sig till USA. Där hoppades han få status som politisk flykting och kunna börja ett nytt liv i Chicago.

Helt aningslöst steg han in på myndighetskontoret i El Paso (Texas) för att snabba på proceduren. Och i denna Trumps era kan det också gå riktigt raskt till: det blev knalltransport tillbaka till Kuba. Utvisningar av det slaget, trots spänningarna mellan de båda länderna, har aldrig upphört. Och Julio därmed tillbaka på ruta ett, i Havanna utan ett öre på fickan. "Lyckligtvis fann jag också Gud på vägen", säger han och hämtar styrka i sin tro och mötena med Anonyma Alkoholister när han nu hankar sig fram som en sköldpadda på Havannas nerslitna gator.

Alla har inte samma filosofiskt kontemplativa inställning. Som Emmanuel, en kylig januarikväll under en tillställning med DJ på Salsa Rio i Vedado-kvarteret. Det som skulle kunna vara ett ineställe, i en av de vackraste parkerna i staden, är i själva verket ett nästan tomt ställe mitt i ett tjockt mörker och en växtlighet på väg att återerövra terrängen. På Salsa Rio skålar Emmanuel med ett enormt glas fullt med vodka – en gåva från cheferna – och sedan kliver han upp på scenen för sitt set med elektro. För bara ett litet tag sedan var ju rap hans specialitet, en farlig musikform i

regimens ögon med texter som snabbt spårar ur i vändningar som betraktas som subversiva. Elektro, då är det i alla fall bara ofarlig musik. Och så sätter han igång med att mixa. I morgon kommer han att ha ont i huvudet av all vodka, men morgondagen är så långt borta så varför då säga nej när huset bjuder på detta oväntade klipp att få festa om när allt ju ändå kostar så mycket.

Emmanuel, ett av namnen inom hip hop-rörelsen i Havanna, bor i Alamar i den östra delen av Havanna. Ett kvarter som en gång var nybyggt befinner sig numera också i förfall.

Trots säkerhetstjänstens närvaro förekommer missnöjesyttringar där när invånarna fått nog av strömavbrotten. Vanligen sker vredesutbrotten genom att folk under några minuter hamrar på kastruller. Och dagen därpå går darriga bilder, filmade på telefon i mörkret, att titta på i sociala medier. Jodå, det händer också att några av dem som protesterat plockas upp av säkerhetstjänsten eller av CDR, kommittéerna till revolutionens försvar, en del av kommunistpartiets strukturer i varje bostadskvarter.

Demografisk åderlåtning

När det gäller protester har Alamar rykte om sig att vara i främsta linjen, trots det blytungta lock regimen lagt på. De mest synliga, som Emmanuel, har därför numera anledning att ligga lågt. Och inte ens på Salsa Río är han säker på att det inte finns öron som hör. Plötsligt säger han: ”Egentligen arbetar jag ju med att reparera kopieringsapparater. Musiken är bara något vid sidan om.” Ett sätt också att säga att han inte bryr sig om politiken. Spexande är tillåtet men det finns en linje man inte får överträda: kritik mot regimen.

Under protesterna 2021 blev de kubanska ledarna oroliga. Därefter har övervakningen stärkts ytterligare allt eftersom levnadsförhållandena försämrats och tryckkokaren kan komma att explodera. Men migrationen har blivit något av en säkerhetsventil också.

En rap-låt från 2021 *Patria y Vida* [”Fosterlandet och livet” som vände på regimen paroll ”Fosterlandet eller döden”] vittnade vid den tiden om längtan efter förändring. Det var innan den demografiska åderlåtning som ledde till att nära en fjärdedel av befolkningen lämnat ön sedan 2021. Den framfördes av ett kollektiv av rappare och blev något av refrängen för protesterna den 11 juli. ”Mitt folk vill ha frihet, inte doktriner” hette det i texten som också plockades upp av kubanerna i USA, inte minst Marco Rubio, USA:s nuvarande utrikesminister. En av personerna bakom sången, rapparen Eliecer ”El Funky” Márquez Duany, numera bosatt i Miami, gäller för att vara anhängare till Trump men även han riskerar att bli utvisad ur USA.

Eleonora däremot har inga planer på att lämna Kuba. Hur skulle hennes mor då klara sig? Hon har stämt möte utanför Carlos III, ett köpcentrum så tomt att bullret från Avenida Salvador Allende i närheten tar över helt. Sedan tidigt på morgonen vandrar hon, som nästan varje dag, av och an på jakt efter arbete. Förgäves. Hon och hennes 65-åriga mor har behov av bara något tillfälligt påhugg för att få mat för dagen. Eleonora är 24 år och nu går hon från en *Mipyme* till nästa i hopp om att få något som ger 4 000 pesos (ungefär 9 dollar) för tolv timmars arbetsdag. Hennes far har ”uppsoffrat” sig för nationen: han arbetar på lastfartyg i landets handelsflotta och går mellan Asien och Afrika. Han återvänder till Kuba bara vart fjärde eller femte år. Sjuttio procent av lönen går till staten och återstoden skickar han till familjen. ”Det är tack vare honom jag har den här telefonen och den här kjolen”, säger hon.

Hon talar om vad hon och mamman fasar mest för: att bli sjuka. Och hon vet att det finns de som har det än värre i centrala Havanna: ”Vi känner så många som inte har råd att skaffa mat. Äldringar som bara har ett i sinne numera: hungern. Och de är så många att ingen kan hjälpa dem.” Hon vet inte längre om det går att hoppas på *la libreta* för det statliga fördelningssystemet är också illa ute.

Eleonora klagar inte, hon radar bara upp iakttagelser som ger konturerna till den förtvivlan som går att hitta på Kuba. ”Mina föräldrar var med om ’specialperioden’ [efter Sovjetunionens fall]. Då fanns det heller inget att äta. Men åtminstone fanns det en Fidel Castro som kunde svetsa samman folk och inge hopp. Ledarna idag är värdelösa, klarar inte av att ge oss minsta lösning.”

Hon skrattar till och berättar om att familjen har en fransk ”gudfar”. Han bor nära Paris och kommer regelbundet till Kuba då han har med sig paket med förnödenheter. ”Jag blir trött i öronen av att höra honom mala på om hur tur vi har som får leva skyddade från kapitalismen. Vilket skitsnack. Men, han är ju gammal och har väl svårt att förstå hur världen ser ut.” På sin fritid försöker hon underhålla ett litet projekt: lära sig koreanska. Bara utan någon egentlig orsak, för att hon gillar K-pop och tycker om att försjunka i en så avlägsen kultur. Samtidigt inser hon det ironiska i sina fantasier: ”Här bor vi i Nordkorea och så råkar det vara Sydkorea jag drömmer om.”

En cykeltur på Kuba – under vakande ögon

Jean-Philippe Rémy, *Le Monde*, 31 januari 2026. Översättning: Björn Erik Rosin

På väggen till en fastighet mot havet i Havanna har någon låtit spraya ett av de sällsynta tecknen på offentligt missnöje som går att finna på hela Kuba. Den som ligger bakom har gått en omväg, använt sig av list, som för att skydda sig om hen skulle bli tagen på bar gärning, och målat de båda kinesiska tecken som motsvarar ordet ”frihet”. Samma uttryck som demokratianhängarna i Hongkong använde sig av det för att protestera mot Kinas ökande grepp. Tydligen missades censuren på Kuba innebörden. Säkerhetstjänstens ögon, som finns överallt, tog inte in budskapet. Under två veckors kringresande på ön var detta en av ytterst få yttringar med så tydligt innehåll.

Att en rad säkerhetsagenter, mer eller mindre diskreta, på olika sätt försöker hindra alla former av kontakt med kubanerna är en konstant företeelse. Så många personer under så många möten i denna tid av nationellt sönderfall som medgav sin rädsla för att tala öppet, eller bara över huvud taget tala, även bland resonabla och försiktiga kritiker av kommunistpartiet.

Vi lämnade Havanna på cykel för att få veta mer om den nation som upplever en ekonomisk kris av historisk omfattning och där en fjärdedel av befolkningen på knappt fem år frivilligt lämnat landet. Samtidigt som landet har jätten USA som en grizzlybjörn på halsen.

Varför på cykel? För att färdas i lugn och ro, för att kunna ta sig överallt, göra turer inne i landet och hålla sig borta från alla platser som turisterna får tillgång till med dess virrvarr av allt det pittoreska kubanska avsett för export (cigarrer, salsa, gamla amerikanare, Che Guevara...). Se Kuba inifrån, i ordets alla bemärkelser. Den som färdas långsamt gör snabbt bekantskaper, har ju också någon sagt.

Att färdas på cykel är också att anpassa hastigheten. Ingen far fort fram på landsvägarna. På de stora lederna ut från Havanna kan man tävla med elscootrar, som ersatt bensindrivna sådana, och *los colectivos*, de gamla skrällen som tjänstgör som kollektivtaxi och spottar ur sig svart rök. Man står tillsammans vid trafikljusen. Sen bär det i väg.

Oräkneliga militära installationer

Några timmar senare öppnar sig landsbygden. Nästan tomma vägar, hästar, vagnar, trehjuliga scootrar. Sol också. Man behöver vatten. Att skaffa vatten innebär lika många möjligheter att få igång ett samtal. De tre männen i skuggan av en liten *Mipyme* [speceributik och resultatet av en viss öppning för privat företagsamhet] i en korsning mitt i obygden är till att börja med nödbedda. Att se två cyklister, svettiga, andfådda, utläningar till råga på allt, väcker inte någon omedelbar lust att kommunicera hos dem. Men nyfikenheten tar ändå över. De förstår inte varför vi obekymrat cyklar på i den värsta solhettan i riktning mot en zon som ligger gott och väl över tio mil bort (och dit vi heller aldrig kommer).

”Och vilka tycker du revolutionens tre viktigaste landvinningar är?”, undrar en av dem. Hans kompis har presenterat honom som ”*El Chavista*” (anhängare till Hugo Chávez, Venezuelas tidigare president och lierad med regimen i Havanna). Det här är inte på skoj. Så jag tar sats och klämmer till med: ”Hälsovården, utbildningen, att Kubas folk återfått sin värdighet.” Han ler, man kan säga

att mitt svar uppfyller de flesta doktrinära kraven, och isen är bruten. Nu är det de som uppriktigt och entusiastiskt föreslår oss att fortsätta på motorvägen för att det ska gå fortare och bara skrattar åt vår tvekan att följa rådet. Men de oroar sig också för hur det ska gå för oss i värmen. Det gäller att dricka hela tiden, säger de och smuttar på ett glas rom.

Lite senare är vi uppe på *la carretera*, den ”panamerikanska” huvudvägen. Vägbanan liknar skölden hos ett bält djur, uppsprucken i en myriad av småbitar som knastrar under däcken. Nästan inte en människa syns till, någon gång en läkare med tummen i vädret och som hoppas att den vita rocken som sticker fram ur ryggsäcken ska göra det lättare att få lift. Men fordon är sällsynta. Däremot verkar de militära installationerna oräkneliga. En del är klart synliga. Andra dolda i ett lövverk som gör dem skymda från vägen.

Vid ett vägskäl är ett rep spänt tvärs över vägen. Vi ska just passera när en man på en liten motorcykel närmar sig och sänker hastigheten (han har alltså tillgång till bensin). Han kliver lugnt av och frågar om vi tänkt ta oss in i detta förbjudna militära område. Hur hade han kunnat lägga märke till oss? Spanade han i buskagen? En blixtnabb reflexion i ett universum där kontrollerna alltid har ett visst försprång.

Havet syns, det är vackert, men tomt, märkligt tomt. Inte en fiskebåt i sikte: de är förbjudna för fisket är kontrollerat och något att tjäna pengar på för dem överst på samhällsstegen i ett samhälle som berömmar sig av att vara jämlikt. När en kuban vill tala om den sorten gör han en gest med två fingrar mot axeln, vilket innebär ”de med gradbeteckningar”. Vattnet ute på havet är så blått att det gör en lyrisk, men det är tydligt att hela kusten tillhör personer i uniform eller civila med koppling till säkerhetstjänsten, en av de många axlarna i försvaret av ön och resultatet av decennier av förberedelser inför en attack fjärrstyrd av USA. En hypotes som var mer än reell under kalla kriget. Sedan trodde man att den placerats i historiens garderob. Men USA:s vilja, högt och bestämt uttalad, att på ett eller annat sätt se till att regimen på Kuba faller har fått monstret att återuppstå.

Vi trampar på i ett lugnt och enformigt landskap, kilometer efter kilometer, när plötsligt ett stort industrikombinat dyker upp. Rykande skorstenar, jordfärgade byggnader. Ett dovt ljud hörs från en av byggnaderna, cementfabriken René-Arcay (facklig organisatör och revolutionär hjälte som dödades av den bomb han höll på att tillverka) är fortfarande i gång. Den liknar ett mycket stort djur i dödsvända. Och så är vi framme i Mariel och dess hamn. En liten tur runt bukten med utsikt över kajerna, kontrollerade av arméns konsortium *Gaesa* och landets största containerterminal. Varor lastas av där och vi kan se något sällsynt i landet: nya bilar, mer exakt kinesiska Dongfeng Aeolus. På det lilla kaféet-Mipymen vid vattenbrynet undrar vi om det går att få köpa en av de glassorterna på menyn. Visst, men vi måste köpa en halvliters kartong, den enda tillgängliga.

Vägarna avlöser varandra och sedan är vi uppe på den motorväg som vännerna till ”El Chavista” lovordat så. Några bilar, några lastbilar som nuddar farligt vid oss, framför allt lastbilstrailers med samma Aeolus som vi precis sett i Mariel och som nu tycks på väg ut på marknaden. Vi stöter på cyklister som tränar på samma sträcka mitt bland tunga lastbilar, belägg för att det inte är alldeles ovanligt att inte följa trafikreglerna bokstavligen. På lördagar anordnar till och med cyklisterna tävlingar där, utan att stoppa trafiken. Annars är det mest motorcyklister eller ägare till en Lada, den gammeldags sovjetiska modellen, som kappkör och sicksackar när det behövs. Då och då inträffar förfärliga olyckor vilket inte hindrar dem med en obetvinglig lust att våga livet i ett land där det inte är direkt gott om nöjen. Vid avfarten, i Guanajay, får vi sällskap av några pojkar på egna cyklar. De berättar att de åkt 20 kilometer den dagen. ”Och ni?” ”Det blir väl kring 90.”

På kvällen är vi framme i Artemis. Vid infarten till staden, i en grandios skymning, hänger 17 jättelika kuber och på dem återfinns bilder av stadens hjältar, ”martyrerna” som föll för Kubas befrielse under den första stora händelsen i det revolutionära hjälteposet, attacken på Moncada-kasernen 1953 av en grupp runt Fidel Castro. Natten är inne. Att cykla i mörker är inte förbjudet men rena vansinnet. Det blir att hitta någonstans att sova. Det utlovade hotellet, som på sociala

medier uppgetts vara öppet, visar sig mer än stängt: taket har rasat in. En kvinna ur lokalbefolkningen säger att det inte är så långt till någon som hyr ut rum. Då åker vi väl dit.

En liten hemlig värld

Mycket riktigt, i sin trädgård har en man vid namn Victor med egna händer skapat en liten hemlig värld. Bakom huset finns två rum med dusch, fläkt och minibar med fem öl. De vetter mot en gård med lite möbler och en mini-pool i betong, visserligen tom men målad i blått. Den vanliga kundkretsen är av ett speciellt slag. Den består av par som kan reservera för två timmars diskret intimitet, kanske dricka de fem ölen och sedan fara vidare. En del stamkunder återkommer, enligt ägaren, nästan varje dag. Det är kolsvart när vi går ut i trädgården. Och just då anländer ett par i en jeep. Mannen och kvinnan håller händerna för ögonen mot våra pannlampor innan de glider in i sitt rum för de två beställda timmarna. Sen är rummet ledigt igen.

Victor visar sig vara en praktiskt lagd och känslig man, den sort som avbryter städningen av rummen för att ljudligt ropa till sig gästerna för att visa var en kolibri har sitt bo i ett mangoträd. Han klarar också av att navigera med en aktivitet som han drastiskt med både ord och gester beskriver som belägen ”på den mycket smala strimman mellan lagligt och olagligt”. Och så härmar han vattnet som rinner i en flod samtidigt som han också härmar vågorna. Kort och gott betyder det att det både gäller att följa vågorna och följa strömmen om man inte vill slå ihjäl sig mot klipporna. Det går alltså att fungera på det sättet på Kuba, hålla sig undan radarn, driva ett hus för kärleksmöten utan att det slutar illa? Vanligen ska en värd rapportera till polisen om han hyser utlänningar. Inte Victor. Åter härmar han vågorna på floden: ”Det finns ett Kuba som man visar för turisterna och så det riktiga Kuba. Och i det riktiga Kuba är det svarta marknaden som gäller, så är det bara!”

Full av entusiasm visar han foton av sin enda dotter. Sedan två år bor hon i Japan. En kväll strax innan hade hon sagt till honom: ”Pappa, titta på mitt klassfoto. Jag är den enda som är kvar, alla andra har lämnat landet. Om jag stannar kvar har jag inte en enda jag känner.” Med sorg i hjärtat lät han henne ansluta sig till en cirkus i Tokyo där hon utför ett nummer med kubansk dans. Sedan övergår han till att visa sina egna semesterfoton där han kan ses stående på två delfiner eller bo på ett enormt hotell i Varadero, beachen på öns nordsida och centrum för massturism, för närvarande mer eller mindre lämnad åt sitt öde. Sedan pratar han passionerat om dottern. Det är otänkbart att hon skulle komma hem på semester med tanke på vad en flygbiljett kostar. Hon har precis skrivit på för ytterligare två år med den japanska cirkusen. Ingen vet när de kommer att ses igen.

Tillståndet i landet gör honom ilsken. Företagarandan sjuder i Victor, även om han är vag om vad han håller på med i övrigt. Det gör i alla fall att han inte missar vad han anser vara ett av huvudproblemen i det kubanska samhället: folk som skiter i allt. ”Ni kan inte föreställa er hur många inom administrationen som har fiktiva anställningar, som ägnar dagarna åt att göra ingenting och sen klaga på regeringen. De vill inte ändra på systemet, även det är Kuba! De vill hellre bli feta än att ändra på något!” Victor däremot håller sig i form. En tvättbräda till mage, muskulösa armar. Señor 100 000 volt. Plötsligt tittar han på klockan: Nio på morgonen och det finns fortfarande elektricitet! Han undrar bara när det ska bli strömlöst idag. ”Om Maduro skulle råka bli frisläppt kommer vi att ha elektricitet för fulla muggar, då kommer våra ledare att se till att det blir fest.” Och så skrattar han gott åt sitt skämt.

Victor medger att han är fullständigt likgiltig för vad Venezuelas tidigare president råkat ut för. Han är visserligen själv i femtioårsåldern, en åldersklass som vanligen är trogen ”revolutionen” och dess antiimperialism, men han hyser inga fientliga känslor mot USA. ”Tvärtom, låt dem komma, låt amerikanerna komma! Då kan vi göra något för det här landet tillsammans!”, säger han i samma spefulla ton. Sen ändrar han sig: ”Tyvärr riskerar vi att få vänta länge på dem! Vi har varken gruvor eller naturtillgångar, inget som kan intressera dem. Och det är inte för sockret de kan tänkas komma, den sektorn har ju ’de’ [dvs den kubanska regimen] fullständigt tagit död på. Det enda socker vi har kvar finns i Celia Cruz’ [salsadrottningen] sånger.”

Dags att ta farväl.

Det väntar långa etapper på de allra minsta vägarna, genom byar, på grusvägar. Mitt bland fält där några tagits över av buskvegetation eller bara är stora ödemarker, vi ser taniga rester av gamla fabriker, bostadshus, hangarer – allt är i ruiner och färgen på väggarna har tiden och regnet tagit hand om. En stor elefantkyrkogård – för den centralstyrda kubanska ekonomin – döljer sig på denna sorgliga landsbygd där arbetarna för det mesta gett sig av till städerna. Vi stöter på några gamlingar och mycket fattiga familjer. Vi ser så många stängda hus med nerdragna fönsterluckor. Det verkar som om någon mystisk epidemi drabbat orterna.

I Puerta De La Guira, en obetydlig by vid ett vägskäl, är några ungdomar i färd med att dricka öl på ett slags täckt terrass. Så kommer en kille på scooter. Han har med sig en stor högtalarlåda. Det ljuder reggaeton och strömmar färgat ljus ur den. Man börjar dansa på borden, grannarna deltar också. En kvinna och dottern tar några komplicerade och graciösa steg. Två ställen håller öppet: en *Mipyme*, som säljer öl, och en *bodega*, den officiella specerihandeln för subventionerade varor. En kvinna står bakom disken, lika orörlig som en staty. På den enkla frågan: ”Vad har ni att sälja just nu” blir det raka svaret: ”Absolut ingenting.” Åtminstone kan hon njuta av musiken.

Victor hade ju sagt: ”Det andra problemet [med Kuba] är att det finns militärer överallt, allt tillhör dem.” Men om det är en yrkeskår som lyser med sin hängivenhet är det nog agenterna för säkerhetstjänsten vars uppgift är att övervaka och bestraffa befolkningen och avvärja alla former av protester. På eftermiddagen i Artemisa när vi åker förbi en rad enkla och illa medfarna hyreshus bromsar en blå polisbil med antenner bak som på den tid när det fanns radiotelefoner och stoppar oss. Säkerhetstjänsten har snappat upp oss. Vad har vi gjort oss skyldiga till? Det är inte läge för några diskussioner, mannen ger oss kort och gott order om att lämna staden omedelbart, ”för utländska turister får inte sova över här”. Tydligt känner han inte till Victor. Han är obeveklig. Ut med utlänningarna! Han följer efter oss ett tag och sedan tar några av hans kollegor över. Vi blir av med dem i skymningen och cyklar vidare med släckta lysen.

Under denna långa färd träffar vi också på några som bara de gör mödan värd. Till exempel i detta gröna hus, mitt ute på landsbygden. Inne i det sitter tvillingarna Marianna och Marianne, födda och uppvuxna här, på detta nästan helt övergivna ställe där korsdraget får gälla som luftkonditionering. Hur organisera en lugn tillvaro när det finns så lite? I första hand lita på sin trädgård och grönsakerna och frukten där. Marianna som har en liten butik precis vid dörröppningen där hon också säljer kaffe håller fram en grön apelsin för att vi ska få känna doften av den. Hennes bror kommer förbi i plaststövlar, upptagen av jordbruksarbete. Hans fru, cigarrett i mungipan, dyker upp på en elscooter. Och så farmor Sara Bianco, 81 år. Hela sitt liv har hon arbetat på gårdarna runt omkring för låg lön. Hon verkar vara i högform och utstrålar en oemotståndlig glädje.

Hon har ingen pension, men en familj och där alla bidrar och gör livet värt att leva. Tvillingarna har sin lilla butik, en av dem sköter naglarna åt grannarna. Familjen hade en kaffeodling. Den fick de sälja för att Saras son (pappa till tvillingarna) skulle kunna ta sig ut ur landet. I den här regionen händer det att man ger sig av på småbåtar på kusten vid Playa Majana i söder och försöker undvika att drunkna innan man når Mexiko. Sedan raka spåret till USA. Florida. Där kör sonen lastbil för att, precis som så många andra, kunna skicka det som behövs till dem som blivit kvar på Kuba. När han sparat ihop lite pengar ”tänker han komma tillbaka och öppna en pizzeria”, säger mamman. Det handlar inte om några vilda fantasier. En pizzabagare, en ugn och lite kapis. Kubansk pizza, i sin specialversion, görs på enkla ställen med en deg lika stor som en dessertassiett och så lite ost, det är allt. Den vinner på att gräddas på en glödbädd, det finns ju ändå aldrig någon el, som får osten att smälta och ger en delikat smak. Den går att hitta i små byar längs vägarna: en enkel läckerhet och en lika enkel verksamhet, men säker. Sara Bianco väntar otåligt på sin tappre lastbilschaufför till son.

Hennes övriga barn är spridda över Europa. ”Jag däremot är inte det minsta intresserad av att fara till USA eller någon annanstans”, säger hon. Framför allt ser hon sig som ”dotter av revolutionen”. Barnbarnen himlar med ögonen. Nu är hon i gång igen. Så går hon och hämtar sin batteriradio, sätter på Radio Cuba, tar några danssteg samtidigt som hon berättar vad Fidel Castros styre betyd

för henne, ”en befrielse” i ordets tyngsta bemärkelse. Hon var 15 år då ... ”Jag härstammar från en minoritet av ’indianer’, före revolutionen var vi helt värdelösa”, säger hon. Men ganska raskt övergår hon till det hon känner mest för just nu: att hitta en ny man.

Hennes barnbarn har lärt henne sociala medier, hon har redan börjat använda Instagram. Med senaste erövringen åkte hon till Varadero, vid havet, och då var hela familjen med. ”Det var trevligt, men maten var förfärlig.” I köket finns nästan ingenting, förutom en frys, det viktigaste föremålet i kubansk hushållsekonomi. Där går det att förvara det som inte går att förvara någon annanstans. Givetvis är den trasig. I det gröna huset äter man framför allt maniok och sötpotatis. Kanske är det en orsak till att Sara verkar vara i så oförsämrat bra form? Tiden går, vi dricker lite kaffe. Två hundar sträcker ut sig i gräset. Vi tittar på familjefoton: tvillingarna som växer upp, bröllopet, utflykterna. Det hela utstrålar så mycket glädje och den förstärks av alla skrattsalvor. ”Här har vi det bra, det är vackert väder, vi är i Karibien, men ärligt talat skiter jag i Kuba”, säger Marianne. ”Ändå vill jag inte lämna Kuba av ett skäl: vi har det så bra tillsammans, vi i vår familj.”

Skövlad sockerindustri

Nästa etapp: Abraham Lincoln. Vi var nyfikna på hur en liten stad med det namnet kunde te sig. Den är nästan helt uppslukad av naturen. På jakt efter något att stoppa i oss hittade vi inte ens tillstymmelsen till en kubansk pizza. I stället hamnade vi på den mest mikroskopiska specerihandel som en kvinna skötte från sitt fönsterbräde. Ett paket med sex kex, två karameller. Det fanns inte något mer kexpaket i lager. Namnet Abraham Lincoln var det ägaren till sockerfabriken som valde. Den lades ner 2009. Kvar finns rostiga maskiner och lite spridda smådelar. Stora byggnadssjok på väg att rasa ihop. Vegetationen i färd med att ta revansch.

I området finns det gott om sockerfält, denna så starka symbol för Kuba. Men för att hitta centrum i sockerodlingarna får man bege sig till mitten av ön. Och där, på ett fält, verkar också *la zafra*, sockerskörden, på väg att starta. En maskin rör sig mitt bland sockerrören och stjälpur av kvistarna på en traktor. Skördetrösken har blivit reparerad så ofta, hopsvetsad, fixad, att det är svårt att säga om den är en del av den speciella maskinpark som tillkom på initiativ av Che Guevara eller om den tillverkats i Santa Clara längre norrut. Dessa *libertadoras* [frihetskämpar] som maskinerna kallades var tänkta att öka produktiviteten men också befria från det mödosamma arbetet med att hugga sockerrören med machete. Men på detta fält där en hostande maskin försöker ta sig fram befinner sig arbetarnas entusiasm långt ner i skaften på plaststövlar. ”Det finns inga insatsvaror [gödningsmedel, växtskyddsmedel] längre”, säger en av dem. Och varje etapp av produktionen har blivit besvärlig. Ingen bensin till lastbilarna, inga reservdelar, osv.

Under storhetstiden, i början av 1900-talet, fanns det 133 sockerfabriker på Kuba. Fram till 1989 var Kuba största sockerproducenten i världen. 1970 försökte Fidel Castro i en stor kampanj till och med öka produktionen till 10 miljoner ton. Det lyckades inte, men närapå. I följd uppgick produktionen till bara 140 000 ton. Idag finns det 14 fabriker och av dem är bara sex i gång. Sockerskörden i år väntas bli den sämsta någonsin. Och konsekvenserna märks överallt i ett land där man brukade säga, ”*sin azucar, no hay país*” [utan socker inget land]. Det drabbar exempelvis tillverkningen av medicinsk alkohol och kanske inom kort också av rom, en av de sista ännu livaktiga delarna av Kubas ekonomi.

I Santa Clara är Che Guevara inte bara ett nationellt monument eller den som uppfann en skördetröska för sockret. Där återfinns kvarlevorna av honom, hemförda från Bolivia 1997, 30 år efter att han dödades, och medlemmarna av hans gerillagrupp. Nu vilar de i ett rent, stort och vackert gravmonument. Det var ju också i Santa Clara som Che i december 1958 intog den stad som betraktades som nyckeln till Havanna och fick det pansartåg som regimen skickat ut för att stoppa rebellerna att först spåra ur och sedan neutraliseras. Sedan dröjde det bara några dagar innan Fulgencio Batistas regim föll och ”*los barbudos*” kunde ta makten.

Nu är den argentinske revolutionären en av de främsta dragplåstren för turister från hela världen. På *Memorial Che Guevara* finns en enorm parkeringsplats för bussar. Men bara några få fordon

släpper ut turister på dagsutflykt och får platsen att framstå som än mer ödslig. En kuban på cykel kommer i alla fall förbi för att värdigt lägga en blombukett till minne av hjältar från en svunnen tid. I staden, på de omtalade charmfulla smågatorna, försöker invånarna sälja obetydliga prydnadssaker. Staden signalerar nödläge. Till och med terrasserna på barerna och hotellen på Leoncio-Vidal-torget i centrum gapar tomma. På 1800-talet var det ett segregerat torg (en trottoar för de vita, en annan för de svarta).

Eduan bryr sig inte det minsta om det. Han begär bara en sak: att turisterna ska komma tillbaka i stor skala. En gång hade Kuba 4 miljoner besökare om året nu är det fritt fall (1,7 miljoner i fjol). Hotellen är tomma, *las casas particulares* [officiella pensionat] stänger, guiderna har blivit arbetslösa. Eduan är ett av offren för denna svacka. Han var simlärare på en strand nära Varadero och ledde motion för turisterna. Som han älskade livet vid havet! Även om han inte var helt nöjd med att de ryska turisterna blev fler och fler. De ställde till bekymmer för honom. ”De är speciella, väldigt speciella. När man hissar en röd flagga för att tala om att det är farligt att bada skiter de i det. De skäller ut en och tävlar om att gå ut i vattnet”, säger han som nu har hand om några killar från Santa Clara som kommit för att träna sina muskler på olika apparater. Han begär bara en sak: att få vara tillbaka på stranden och återgå till sin tidigare tillvaro. Omöjligt att säga om det kommer att bli av.

Söder om Santa Clara är en del vägar så slitna att de blivit omöjliga för fordonstrafik. I gyttjan och hjulspåren ser man märken efter träschor och plaststövlar. De fåtaliga husen verkar plundrade på allt. Magra hundar gläfsar. Till och med höns är något sällsynt. Men ute i byarna finns det i alla fall säkerhetsagenter. De undviker kontakt men är redo att jaga en som flugor. ”Vilket land kommer ni från? Vart är ni på väg?”, frågar de och hänger efter tills man tröttnar och sätter sig på sadeln igen.

Ytterligare en stad i dyster tystnad på eftermiddagen: San Fernando de Camarones. Husen, som varit vackra en gång, måste ha kostat ägarna vansinniga summor under en epok då priset på socker, i början av 1900-talet, sköt i höjden. För att sedan falla, innan allt föll i sär. På huvudgatan, där småsten frodas i asfalten, är några män inbegripna i livlig diskussion. Det uppstår en paus. Det är lördag och en liten grupp av vänner har planerat att njuta av några öl av märket Shekels, dittills okänt. Även vi sätter oss på en smal cementbänk och smakar på Shekels som hållits kalla med några isblock, för det är förstås strömlöst.

Överraskande nog är en av männen, Eduardo, pigg på att konversera. Så är han ju också en man som sett andra horisonter än Räkornas Sankt Ferdinand (den bokstavliga översättningen av namnet på staden på grund av att det funnits gott om räkor i ån som rinner genom). Han är läkare, en veteran från Kubas ”läkarupdrag” ute i världen. Glatt räknar han upp, på en blandning av spanska, engelska och portugisiska, de länder där han tjänstgjort i denna viktiga del av den märkliga kubanska ekonomin: Brasilien, Venezuela, Gambia, Angola, Sydafrika ... Det finns fortfarande kring 30 000 läkare från Kuba runt om i världen. En avsevärd del av deras löner går direkt till staten och blir ett viktigt bidrag till behovet av utländsk valuta.

Men denna glädje över att få berätta om vad han varit med om avbryts av den oundvikliga säkerhetsagenten. Han tar Eduardo åt sidan och skäller ut honom: ”Men vad är det du håller på med? Och sluta upp med att tala alla möjliga språk som jag inte förstår.” Eduardo intygar sin oskuld, tillräckligt högt för att det ska gå att höra honom, kanske på grund av de Shekels som slunkit ner, eller också för att samtliga närvarande ska kunna bekräfta att det inte finns något att förebrå honom: ”Men jag har ju bara berättat positiva saker om regeringen för dem!” Det hade kommit fram fat med bitar av grillad spädgris och korv. Tyvärr, nog dags att åka vidare igen.

Inte så lite påminner Kuba om Ceausescus Rumänien på 1980-talet. En plågad ekonomi, alla absurda företeelser, den maniska övervakningen, ett parti vid makten som blivit ett fossil. Och när man kommer till Cienfuegos blir likheterna än tydligare. Överallt, på fabriksväggar eller på enorma affischtavlor, marxistiska paroller som lovordar framgångarna i uppbygget av socialismen och

kampen mot kapitalismen. På de stora ödsliga avenyerna in mot centrum och dess byggnader i rokokostil får man en uppfattning om allt som inte stämmer här, och då inte bara slagorden.

Staden ligger i mörker och försöker hanka sig fram. Det är som om ludditerna, rebellerna som krigade mot maskinerna under den industriella revolutionen, tagit makten i skydd av mörkret och förstört alla maskiner. Småjobb utförs i skenet av ficklampor, telefon är outhärligt för att undvika de stinkande vattenpöslarna i alla möjliga storlekar. I ett land som vant sig vid att fixa allt som går att reparera och återanvända allt som inte går att ersätta är det inte längre möjligt att svetsa på normal arbetstid. Om elektriciteten kommer tillbaka på natten börjar det brumma av aktivitet överallt i elektriska apparater som behövs för att vardagen, eller natten för den delen, ska fungera.

I bukten utanför Cienfuegos, där piraten Francis Drake (1540-1596) lade till i en helt annan tid, står det att läsa med enorma bokstäver på en mur: ”Välkommen till det socialistiska Kuba.”

Lästips – om Kuba (bakgrund)

Michael Pröbsting: [Trumps nya Nationella säkerhetsstrategi – USA-imperialismens plan på en multipolär värld](#)

Artikelsamlingar som främst rör Trumps Latinamerika-politik – äldsta först

[USA, Europa och Latinamerika](#) (december 2025)

[Trump på krigsstigen: Venezuela](#) (januari 2026)

[USA, Venezuela och Latinamerika](#)

[USA, Venezuela, Latinamerika och Kina](#) (februari 2026)